

**ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ПРОБЛЕМ ЛОГІСТИЗАЦІЇ
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Статтю присвячено розробці теоретико-методичних основ і практичних рекомендацій щодо формування та реалізації логістизації машинобудівних підприємств. Проаналізовано основні логістичні поняття й категорії. Проведено структурно-семантичний аналіз функціонування підприємства як логістичної системи. Побудовано семантичну модель формування та реалізації логістизації машинобудівних підприємств. Удосконалено систему оцінювання процесу логістизації машинобудівних підприємств, яка базується на використанні двох альтернативних методів.

Ключові слова: логістизація, логістичний підхід, логістична система, логістична діяльність, стратегія логістизації, комплекс логістичних пріоритетів, рівень логістичної досконалості.

N. M. TJURINA, O. S. SHKODINA
Khmelnitsky National University

**INVESTIGATION OF THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS
OF LOGISTIZATION INTO MACHINE BUILDING ENTERPRISES**

Abstract – The article is devoted to the development of theoretical and methodological bases and practical recommendations concerning the formation and realization of logistization into machine building enterprises. The basic logistic concepts and categories were analyzed and summarized, their separation allowed to form a complex theoretical conceptual apparatus. A structural and semantic analysis of the functioning of the enterprise as a logistics system was conducted to create its decomposition model in an integrating logistic sphere. A semantic model of formation and implementation of logistization in machine building enterprises was built consisting of three phases, the implementation of which will reach the complex of logistic enterprise priorities. Methodical approaches in developing and implementing the strategy of logistization machine building enterprises as the main means of realization the process of its logistic implementation were invented. The system of evaluation the process of logistization machine building enterprises was offered on the basis of usage of two alternative methods that allow companies to choose the method of evaluation in accordance with the present level of development the management accounting and information support their activity.

Key words: logistization, logistic approach, logistic system, logistic activity, strategy of logistization, complex logistic priorities, level of logistics excellence.

Важливою умовою динамічного економічного розвитку країни є функціонування конкурентоспроможних підприємств з поглибленими інтеграційними зв'язками між ними. Світовий досвід доводить, що для створення додаткових можливостей підвищення конкурентних позицій промислових підприємств необхідне управління їх діяльністю на засадах логістики з дотриманням принципів логістичного підходу. Однак, сучасна практика господарювання вітчизняних машинобудівних підприємств характеризується переважно фрагментарним впровадженням логістичного підходу в управлінні їх діяльністю тобто, вирішення окремих, недостатньо координованих, логістичних завдань з виконання відповідних операцій у фазах постачання, виробництва та збуту. Дієвим засобом для вирішення цієї проблеми може стати формування цілісної інтегрованої логістичної системи та впровадження комплексної логістизації підприємств, що забезпечить реалізацію логістичного підходу на всіх рівнях їх управління.

Розкриттю питань теорії та методології логістики присвячено праці таких вітчизняних вчених як Біловодської О. А., Гриценка С.І., Кальченко А.Г., Крикавського Є.В., Ларіної Р.Р., Мішука І.П., Ніколайчука В.Є., Окландера М.А., Пономарьової Ю.В., Скоробогатової Т.М., Сумця О.М., Тридіда О.М., Фролової Л.В., Чухрай Н.І. Цим питанням присвячені роботи і багатьох зарубіжних науковців, насамперед: Анікіна Б.А., Бауерсокса Д., Гаджинського А.М., Джонсона Д., Кристофера М., Міротіна Л.Б., Неруша Ю.М., Новікова О.А., Семененка А.І., Сергєєва В.І., Стока Д., Уотерса Д., Харрісона А., Хескетта Д.

Не зважаючи на вагомий внесок науковців щодо формування науково-теоретичного підґрунтя у сфері логістики, слід відзначити: відсутність системного підходу у розгляді її основних категорій та понять, який дозволив би перейти від теоретичної бази до практичних аспектів її впровадження; фрагментарне застосування логістичного підходу та засобів його впровадження у практичній діяльності підприємств. У зв'язку з цим, виникає потреба у формуванні та реалізації логістизації підприємства як комплексного інструментарію ефективного впровадження логістичного підходу до управління у його практичну діяльність. Це і визначило актуальність дослідження проблематики процесу логістизації підприємства, уточнення його сутнісно-змістових характеристик, удосконалення методичних підходів до управління цим процесом, побудови комплексної семантичної моделі його формування і реалізації.

На основі проведених досліджень теоретичних основ логістики нами виокремлено та обґрунтовано як базові такі логістичні поняття і категорії: логістика, логістична концепція, логістичний підхід та логістична діяльність [1, 3, 7, 8]. Виділення цих категорій дозволило їх розмежувати та сформулювати комплексний теоретичний понятійний апарат, що був закладений в основу побудови логістизації промислових підприємств.

Аналіз трактування поняття “логістика” та сфер застосування цієї категорії дозволив окреслити ряд аспектів, через призму яких вона розглядається: функціональний, концептуальний, координаційний і стратегічний [3, 5, 7, 8]. Така ієрархія сприйняття логістики врахована при систематизації положень її концепції.

Для комплексного впровадження положень логістичної концепції у діяльність підприємства та удосконалення його логістичної діяльності є представлення підприємства як логістичної системи. Структурно-семантичний аналіз функціонування підприємства як логістичної системи в інтегрованому логістичному середовищі дозволив відтворити декомпозиційну модель, що відображає мікро- та макрорівень. Узагальнення теоретичних положень логістики та розгляд підприємств як логістичних систем дали можливість сформулювати методичне підґрунтя дослідження процесів логістизації у їх діяльності.

Неоднозначність існуючих наукових підходів до визначення сутності логістизації зумовили необхідність удосконалення теоретико-методичних підходів щодо її визначення. За авторським підходом, логістизація – це систематична, всеохоплююча організаційно-аналітична, на засадах логістичного підходу, модернізація управління підприємством як логістичною системою, основними інструментами якої є стратегія логістизації, логістичне забезпечення та відповідна система логістичного менеджменту, що забезпечить досягнення комплексу логістичних пріоритетів підприємства та підвищення ефективності його діяльності. Запропоноване нами визначення характеризує комплексність і безперервність процесу логістизації та виокремлює основні її аспекти.

Ефективність впровадження логістизації промислового підприємства залежить від основних та забезпечуючих елементів. Основними елементами впровадження процесу логістизації виділено: логістичний потенціал, логістична компетенція, стратегія логістизації та стратегічне планування логістичної діяльності, а забезпечуючими – логістичний менеджмент як система управління логістичною діяльністю та комплекс логістичного забезпечення.

Головним засобом ефективного формування та реалізації процесу логістизації підприємства є розробка стратегії логістизації, узгодженої із його загальнокорпоративною (діловою) стратегією. Стратегія логістизації є комплексною, оскільки вона має охоплювати всі функціональні напрями діяльності підприємства.

Ефективність стратегії логістизації залежатиме від засад її формування та рівня комплексності стратегічного планування логістичної діяльності. Практичне впровадження стратегії логістизації можливе за умов налагодження ефективної системи логістичного менеджменту та системи засобів логістичного забезпечення.

Таким чином, понятійно-категоріальний апарат логістизації підприємства розділено нами на три основних блоки: базові теоретичні положення, логістична система та її середовище та практичні аспекти логістизації. Систематизація всіх досліджених понять і категорій у понятійно-категоріальному апараті логістизації була покладена в основу побудови семантичної моделі формування та реалізації процесу логістизації машинобудівних підприємств.

Результати проведеного дослідження ефективності діяльності машинобудівних підприємств України та способів організації логістики показали її фрагментарне впровадження, переважне використання системи логістичних послуг 2 pl, тобто передача на аутсорсинг окремих логістичних функцій, в основному складування та транспортування, хоча структура ринку представників логістичного аутсорсингу України й спектр логістичних послуг, що вони надають, характеризується постійною диверсифікацією та щорічним зростанням.

Нами було висвітлено та обґрунтовано низку проблем, що перешкоджають розвитку машинобудування, переважна частина з яких належить до логістичних, а саме: нерациональне використання елементів внутрішньої логістичної інфраструктури; слабкорозвинутий інтеграційний зв'язок між основними елементами логістичних ланцюгів; низький рівень використання аутсорсингових послуг; недостатня кількість кваліфікованого персоналу у сфері логістичної діяльності підприємств; повільна адаптація до вимог ринку; недосконалість інформаційного обміну між суб'єктами господарювання машинобудування тощо.

Стан ринку логістичних послуг та ступінь використання аутсорсингу здійснює значний вплив на конфігурацію логістичних систем машинобудівних підприємств та організацію просування логістичних потоків. З метою визначення існуючих конфігурацій організаційних моделей логістичних ланцюгів, що використовуються машинобудівними підприємствами у практичній діяльності, був проведений аналіз, який показав їх багатоваріантність залежно від масштабів діяльності, номенклатури продукції, способу організації логістики тощо. Проведений аналіз логістичних ланцюгів дозволив сформулювати критерії раціональності конфігурації логістичної системи.

З метою отримання більш повної інформації стосовно організації логістичних ланцюгів та логістичної діяльності машинобудівних підприємств, а також ступеня готовності до впровадження на них процесу логістизації було проведено опитування керівників вищої ланки управління підприємств машинобудування Хмельницької обл. Його результати дозволили виявити основні проблеми, які перешкоджають ефективному впровадженню логістизації. Усунення виявлених проблем сприятиме ефективному впровадженню процесу логістизації на вітчизняних машинобудівних підприємствах.

Важливим питанням функціонування підприємств як логістичних систем є оцінювання ефективності їх діяльності. Аналіз існуючих методичних підходів показав, що на сьогодні відсутні: єдиний науковий погляд щодо критеріїв оцінювання та комплексне оцінювання [3, 5, 6, 8]. Це пов'язано з недосконалістю облікової системи та інформаційного забезпечення підприємств, наявністю лише часткового обліку логістичних витрат.

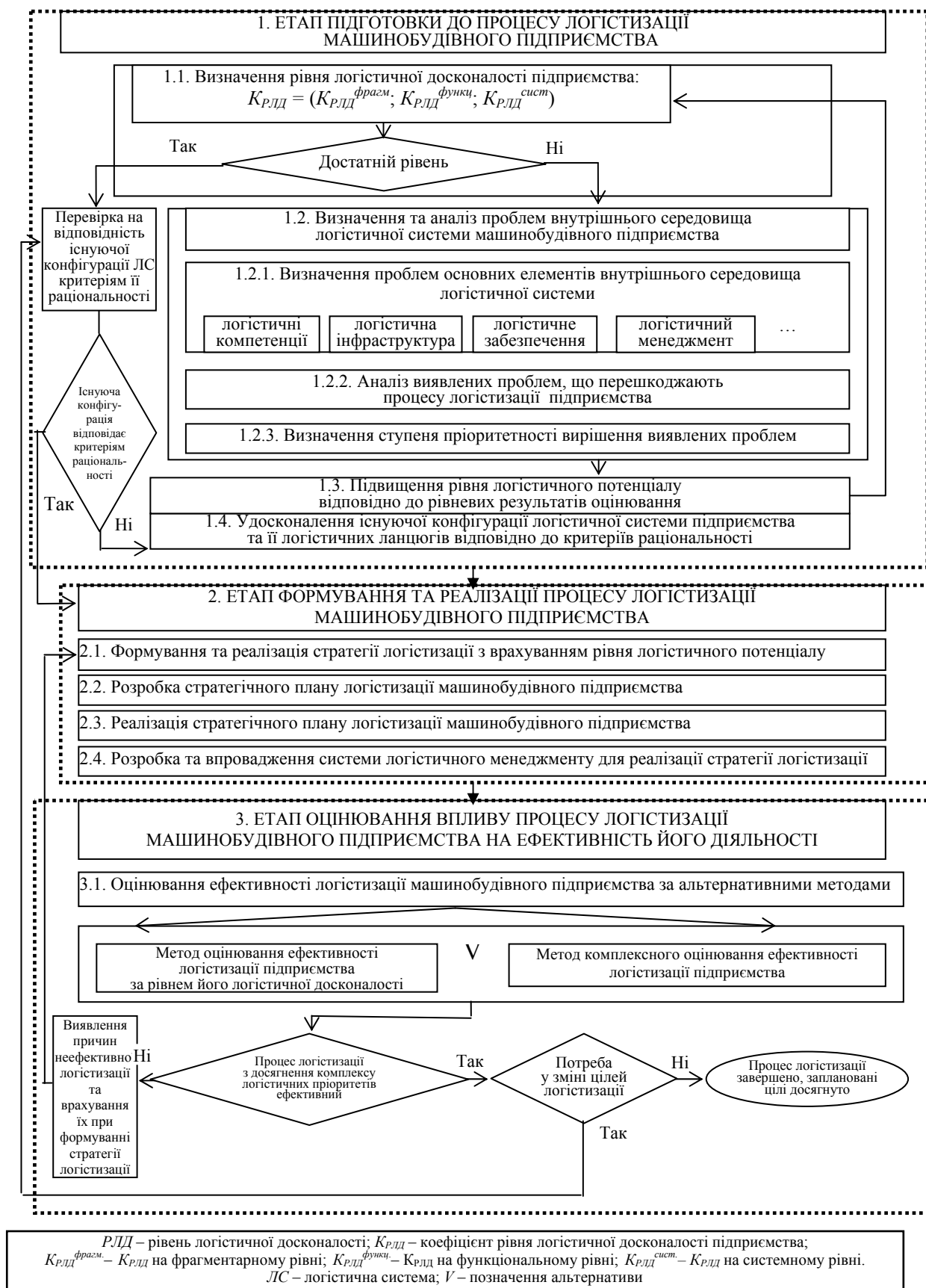

Рис. 1. Семантична модель процесу логістизації машинобудівного підприємства

Проведені системні дослідження теоретичних напрацювань зарубіжних і вітчизняних науковців у сфері логістики та аналітичні дослідження стану логістичної діяльності машинобудівних підприємств України й

Хмельницької обл. дозволили обґрунтувати доцільність та необхідність розробки семантичної моделі логістизації машинобудівних підприємств [2, 4, 5, 10]. Розроблена семантична модель логістизації машинобудівного підприємства (рис. 1) передбачає три етапи: підготовки до процесу логістизації підприємства; формування та реалізації процесу логістизації й оцінювання впливу процесу логістизації підприємства на ефективність його діяльності. Ефективна реалізація цих етапів дозволить досягнути комплексу логістичних пріоритетів підприємства та підвищити ефективність його діяльності.

Реалізація процесу логістизації на машинобудівних підприємствах можлива за умов наявності у них достатнього рівня логістичної досконалості, який нами пропонується розглядати як високий або середній. Для визначення рівня логістичної досконалості (РЛД) підприємства запропоновано використання експертного оцінювання за десятьма елементами, що визначають логістичну досконалість підприємства.

Результати оцінювання були використані для розрахунку коефіцієнта РЛД на фрагментарному, функціональному та системному рівнях логістичної інтеграції підприємств.

Проведені розрахунки показали, що на всіх досліджуваних підприємствах Хмельницької обл. рівень їх логістичної досконалості є достатнім, що свідчить про можливість впровадження логістизації у їх діяльності.

Для оцінювання результатів впровадження процесів логістизації на машинобудівних підприємствах розроблено систему оцінювання, яка базується на використанні двох альтернативних методів: комплексного оцінювання ефективності логістизації підприємства та експертного оцінювання ефективності за рівнем його логістичної досконалості.

Метод комплексного оцінювання передбачає розрахунок показників, які систематизовано та згруповано за ієрархічними рівнями, й дозволяє більш точно оцінити результати. Однак, сфера застосування цього методу на вітчизняних підприємствах є обмеженою через нерозвиненість або відсутність управлінського обліку, недосконалість інформаційного забезпечення та відсутність окремого обліку логістичних витрат. Тому, як альтернативний метод, запропоноване повторне використання експертного оцінювання ефективності за рівнем логістичної досконалості підприємства після впровадження логістизації.

За результатами досліджень підприємств Хмельницької області, значення коефіцієнту рівня логістичної їх досконалості на фрагментарному рівні знаходилось в межах від 0,772 до 0,850, тобто всі підприємства отримали достатньо високу оцінку рівня їх логістичної досконалості. Тому під час впровадження процесу логістизації, увага була зосереджена на аспектах функціонального та системного рівнів підприємств. Результати повторного експертного оцінювання ефективності діяльності машинобудівних підприємств Хмельницької обл. за рівнем їх логістичної досконалості (табл. 1), показали позитивну динаміку зміни значення коефіцієнту РЛД на рівнях логістичної інтеграції підприємств.

Таблиця 1

Значення коефіцієнтів рівня логістичної досконалості підприємств за ієрархічними рівнями до та після впровадження процесу логістизації

Підприємство	Коефіцієнт РЛД до та після впровадження логістизації підприємств				
	Фрагментарний рівень	Функціональний рівень		Системний рівень	
		до логістизації	після логістизації	до логістизації	після логістизації
ПВКФ "БДЖЛКА"	0,801	0,58	0,67	0,46	0,53
ПП "Славія"	0,772	0,58	0,75	0,4	0,53
ТОВ "Завод Будмаш"	0,838	0,58	0,67	0,46	0,53
ТОВ "Свропа-Експорт Плюс"	0,850	0,75	0,83	0,6	0,73
ТОВ "Р.І.Н.О."	0,822	0,67	0,75	0,46	0,53
ТОВ "Адвіс-Компресор"	0,822	0,58	0,67	0,46	0,53

Таким чином, логістизацію можна розглядати як практичне впровадження теоретичних засад логістики в управління сучасним підприємством. Основними положеннями логістизації промислового підприємства є: підвищення рівня його логістичного потенціалу; максимально повна реалізація логістичних компетенцій; розробка й реалізація стратегії логістизації та стратегічного планування логістичної діяльності тощо.

Впровадження процесу логістизації у діяльність машинобудівних підприємств сприятиме підвищенню рівня їх логістичної досконалості, впровадженню логістичного підходу на всіх рівнях логістичної інтеграції підприємств та досягненню запланованого ними комплексу логістичних пріоритетів.

Висновки. Проведені дослідження дозволили нам прийти до такого результату:

1. Передумовою розробки процесу логістизації є дослідження й удосконалення науково-теоретичних підходів його формування. Розглядаючи сутність логістичних понять та категорій, між ними виявлено логічний взаємозв'язок та виділено як базові: логістику, логістичну концепцію, логістичний підхід і логістичну діяльність.

2. З метою поглиблення теоретичної бази і забезпечення повноти сутнісно-змістових характеристик, розроблено авторський підхід до трактування поняття "логістизація", який, на відміну від існуючих, забезпечує комплексність і безперервність процесу логістизації та виокремлює основні її аспекти. Систематизація всіх досліджених понять і категорій дозволила сформулювати понятійно-категоріальний апарат логістизації.

3. Для комплексного впровадження логістичного підходу на всіх рівнях логістичної інтеграції підприємства розроблено семантичну модель процесу логістизації машинобудівного підприємства, яка передбачає:

досягнення ним достатнього рівня логістичної досконалості; формування і реалізацію процесу логістизації шляхом розробки однойменної стратегії, стратегічного плану та системи логістичного менеджменту; оцінювання результатів логістизації щодо досягнення комплексу логістичних пріоритетів.

4. Запропоновано систему оцінювання впливу процесу логістизації на ефективність діяльності машинобудівних підприємств, яка, на відміну від існуючих підходів, враховує рівневу структуру підприємств як логістичних систем та передбачає використання двох альтернативних методів: комплексного та експертного за рівнем логістичної досконалості підприємства. Це дозволить підприємствам обирати метод оцінювання відповідно існуючого рівня розвитку управлінського обліку та інформаційного забезпечення їх діяльності.

Література

1. Алесинская Т. В. Основы логистики. Общие вопросы логистического управления / Т. В. Алесинская. – Таганрог : Изд-во ТРТУ, 2005. – 121 с.
2. Алиев Т. И. Исследование сложных систем на основе комбинированного подхода [Электронный ресурс] / Т. И. Алиев. – Режим доступа: <http://www.gpss.ru/immod%2703/009.html>.
3. Алькема В. Г. Логистика. Теория та практика : навч. посібник / В. Г. Алькема, О. М. Сумець. – К. : Професіонал, 2008. – 272 с.
4. Бауэрсокс Д. Логистика: интегрированная цепь поставок / Д. Бауэрсокс, Д. Клосс ; пер. с англ. – 2-е изд. – М. : ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2005. – 640 с.
5. Економіка логістичних систем : монографія / М. Веселовський, І. Білик, Є. Крикавський [та ін.] ; за наук. ред. Є. Крикавського та С. Кубіва. – Л. : Вид-во НУ “Львівська політехніка”, 2008. – 596 с.
6. Эффективность логистического управления : учеб. для вузов / под общ. ред. Л. Б. Миротина. – М. : Изд-во “Экзамен”, 2004. – 448 с.
7. Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов / под общ. и научн. ред. В. И. Сергеева. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 976 с.
8. Крикавський Є. Логістика для економістів : підручник / Є. Крикавський. – Л. : Вид-во НУ “Львівська політехніка”, 2004. – 448 с.
9. Крикавський Є. Логістичне управління : підручник / Є. Крикавський. – Л. : Вид-во НУ “Львівська політехніка”, 2005. – 684 с.
10. Кристофер М. Логистика и управление цепочками поставок / М. Кристофер ; под общ. ред. В. С. Лукинського. – СПб. : Питер, 2004. – 316 с.

References

1. Alesinskaya T. V. Osnovy' logistiki. Obshhie voprosy' logisticheskogo upravleniya / T. V. Alesinskaya. – Taganrog : TRTU, 2005. – 121 p.
2. Aliev T. I. Issledovanie slozhny'x sistem na osnove kombinirovannogo podxoda [Elektronny'j resurs] / T. I. Aliev. – Rezhim dostupa: <http://www.gpss.ru/immod%2703/009.html>.
3. Al'kema V. G., Sumecz O. M. Logistyka. Teoriia ta praktyka : navch. posibnyk / V. G. Al'kema, O. M. Sumecz. – Kiiv : Vydavnychiy Dim Profesional, 2008. – 272 p.
4. Baue'rsoks D., Kloss D. Logistika: integrirovannaya cep' postavok / D. Baue'rsoks, D. Kloss. – M. : ZAO “Olimp-Biznes”, 2005. – 640 p.
5. Veselovskyi M. Ekonomika logistychnykh system : monografiia / M. Veselovskyi, I. Bilyk, Ye. Krykavskyi. – Lviv : Nacz. un-t “Lvivska Politekhnikha”, 2008. – 596 p.
6. E'ffektivnost' logisticheskogo upravleniya : uchebnik / ed. by L. B. Mirotin. – Moscow : E'kzamen, 2004. – 448 p.
7. Korporativnaya logistika. 300 otvetov naq voprosy' professionalov / ed. by V. I. Sergeev. – M. : INFRA-M, 2005. – 976 p.
8. Krykavskyi Ye. Logistyka dlia ekonomistiv : pidruchnyk / Ye. Krykavskyi. – Lviv : Nacz. un-t “Lvivska Politekhnikha”, 2004. – 448 p.
9. Krykavskyi Ye. Logistychnе upravlinnia : pidruchnyk / Ye. Krykavskyi. – Lviv : Nacz. un-t “Lvivska Politekhnikha”, 2005. – 684 p.
10. Kristofer M. Logistika i upravlenie cepochkami postavok / M. Kristofer ; ed. by V. S. Lukinskij. – St. Petersburg : Piter, 2004. – 316 p.

Надіслана: 30.05.2013 р.

Надійшла/Received: 2.07.2013

Рецензент: д.е.н., проф. В. В. Лук'янова